

Het Vlaams parlement doet het licht uit.¹

Iets meer dan tien jaar geleden keurde alle politieke partijen in het Vlaams Parlement de oprichting goed van een onafhankelijk instituut over Technologie en Samenleving, het IST. Onder meer het debat in de jaren '90 over de verbrandingsovens had duidelijk gemaakt dat de besluitvorming over complexe technologische dossiers een zo sterk mogelijke onderbouwing vereist. En dat het ontbreken van een deugdelijk maatschappelijk debat enkel maar leidt tot wantrouwen bij de burgers ten aanzien van de politici.

Het IST heeft een decennium lang die ondersteunende rol gespeeld bij besluitvorming over wetenschappelijk-technologische innovaties en controverses, door de verschillende aspecten van technologie op haar waarde te schatten (Technology Assessment of TA). Zo baseerde in 2004 het Vlaams Parlement haar houding over genetisch gewijzigd voedsel op onderzoek van het IST. Maar ook een nieuwe ontwikkeling als nanotechnologie werd onder de aandacht van politici en een breed publiek gebracht middels een meerdaags festival. Tevens realiseerde het IST vernieuwende vormen van dialoog tussen beleidsmakers, experts, stakeholders en burgers. Net in tijden waar alles snel-snel moet gaan zorgde het IST voor de nodige diepgang en antwoorden op trage vragen ... voor wie er open voor stond. Ook de samenstelling van haar raad van bestuur, de helpt politici en de helpt academici, zorgde voor heel wat vruchtbare debatten in de schoot van de organisatie.

Het IST heeft op innovatieve wijze nieuwe vormen van burgerparticipatie in de praktijk omgezet: publieksfora, burgerjury's, burgerconventies, theaterstukken, technologiefestivals ... het scala is indrukwekkend. Het resulteerde onder meer in een standaardwerk over participatieve methoden. Vlaanderen wordt hiervoor geroemd in het buitenland. Maar ook voor haar werking in het algemeen scoort IST uitstekend: het staat bovenaan in een recente ranking van TA-instituten opgemaakt door EPTA, het netwerk van parlementaire TA-instituten.

Dat TA geen overbodige luxe is, wordt onder meer duidelijk uit een recent internationaal project van de Europese Commissie dat de invoering van TA in alle Europese lidstaten stimuleert. En ook de Waalse Regering heeft beslist om een TA instituut op te richten. Ondertussen toont het Nederlandse Rathenau Instituut, dat een pionier is op vlak van TA, dat het maatschappelijk debat het best gebaat is bij een onafhankelijk en sterk TA-instituut. Dit vormt ook de kracht van het IST: op basis van haar onafhankelijke positie als parlementaire instelling, brengt het op onpartijdige wijze verschillende actoren samen in leerrijke debatten. Een rol die een klassieke overheidsinstantie niet op zich kan nemen.

Maar Vlaanderen toont zich nu slimmer dan de rest. Tien jaar na de oprichting beslissen de politieke partijen, uitgezonderd Groen!, om het IST doodleuk op te heffen. Het blijft een raadsel waarom. Zijn nu alle technologische controverses, zoals die over genetisch gemanipuleerde planten, helemaal uitgeklaard? Is de technologische ontwikkeling tot stilstand gekomen? Geven technologische praktijken zoals in de geneeskunde geen aanleiding meer tot ethische vragen?

¹ Een verkorte versie van deze tekst verscheen als opiniestuk in De Morgen van 28 oktober 2011.

Verloopt communicatie via smartphone en sociale media op dezelfde wijze als toen ze nog niet technologisch bemiddeld was?

De vraag is ook wie hier beter van zal worden. Technologische innovaties gebeuren niet in een vacuüm. Steeds zijn er belangen bij betrokken, machtsverhoudingen in het geding, geld mee te verdienen. Sommige bedrijven zullen nog steeds het beleid kunnen beïnvloeden, hun lobbymachines vallen niet stil. En het is niet omdat kennis over bepaalde risico's bestaat, ze ook juist gehanteerd wordt.

De Amerikaanse techniekfilosoof Langdon Winner vatte het al in de jaren '80 als volgt samen: 'technologie is wetgeving'. Hiermee verwoordt hij dat technologie het leven van elk van ons, vaak op onzichtbare wijze, structureert en kansen genereert of onmogelijk maakt. Dat wetgevers in Vlaanderen het vanaf nu met veel minder kennis over technologie kunnen stellen, is een raadsel van formaat.

Dirk Holemans, initiatiefnemer tot de oprichting van het IST

Paul Berckmans, voormalig bestuurder IST

Jean-Jacques Cassiman, voormalig bestuurder IST

Ilse Loots, Universiteit Antwerpen, voormalig bestuurder IST

Lieve Goorden, socioloog, Universiteit Antwerpen

Freddy Mortier, decaan faculteit letteren en wijsbegeerte UGent, voormalig bestuurder IST

Nik van Larebeke, professor UZ Gent, voormalig bestuurder IST

Bernard Mazijn, professor UGent, voormalig bestuurder IST